

YHTEISTYÖLLÄ YMPÄRISTÖN YKKÖSEKSI

**Tampereen kaupungin ympäristöstrategia
vuosiksi 2004 - 2012**

KH 1.3.2004

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. STRATEGIAPERUSTA	4
2.1 Ympäristön tila Tampereella vuonna 2002	4
2.2 Ympäristökysely Tampereen kaupungin työntekijöille vuonna 2003	5
2.3 Paikalliset, alueelliset ja kansainväliset ympäristöohjelmat, -strategiat ja sopimukset	6
2.4 PRESUD (Peer Review for European Sustainable Urban Development)	7
3. TAMPEREEN YMPÄRISTÖN TASAPAINOINEN ONNISTUMISSTRATEGIA	8
3.1 Ympäristöstrategian visio vuodeksi 2012	8
3.2 Ympäristöstrategian toiminta-ajatus	8
3.3 Vision strategiset päämäärät vuodeksi 2012	8
3.4 Ympäristöstrategian johtamisnäkökulmat	10
3.5 Kriittiset menestystekijät, arviointikriteerit ja vuoden 2004 tavoitteet	10
4. YMPÄRISTÖSTRATEGIAN KÄYTTÖÖNOTTO JA SEURANTA	16

1. JOHDANTO

Tampereen kaupungin ympäristöstrategian visioksi vuoteen 2012 saakka on valittu kaupunkistrategian ympäristöä koskeva strateginen päämäärä: ”Tampere on ympäristönsuojelun kärkikaupunki”. Ympäristöstrategia pohjautuu kaupunkistrategiaan ja määrittää ekologista kestävyyttä Tampereella.

Ympäristöstrategian visio ja strategiset päämäärät on säilytetty ennallaan, mutta tässä asiakirjassa strategiaperustaa on ajantasaistettu edellisvuodesta. Tämä asiakirja sisältää myös ympäristöstrategian kriittiset menestystekijät ja tavoitetasot vuodelle 2004. Valmistelu on tehty ympäristöstrategian ohjausryhmän työseminaarissa 23. lokakuuta 2003 ja viimeistelty ympäristövalvontayksikössä. Strategialuonnos oli myös halukkaiden kommentoitavana Internetissä ja Palvelupiste Frenckellissä.

Ympäristöstrategiaan valitut toimenpiteet ovat niitä toimia, joilla Tampereen kaupunkikonserni pyrkii kohti ekologisesti kestävästä, ympäristöstä huolta pitävää yhteisöä.

Ympäristöstrategia seuraa Tampereen ympäristöpoliittista ohjelmaa, joka valmistui vuonna 1994. Kaupunki toteutti ympäristöpoliittista ohjelmaa ympäristöhallintajärjestelmän avulla. Kaupungin ympäristöpoliittinen ohjelma ja ympäristöhallintajärjestelmä auditoitiin kesällä 2000 Pirkanmaan ympäristökeskuksen ja Tampereen kaupungin yhteistyöprojektina. Auditointiraportti oli tärkeä taustamateriaali ympäristöstrategian valmistelussa.

Kaupunginhallitus hyväksyi Tampereen kaupungin ympäristöstrategian vuosiksi 2003 – 2012, ”Yhteistyöllä ympäristön ykköseksi”, syyskuussa 2002. Osa hyväksytyssä ympäristöstrategiassa esitetyistä tavoitteista oli kuitenkin sellaisia, joita ei voitu toteuttaa vuoden 2003 aikana muun muassa puuttuvien määrärahojen takia. Ympäristövalvontayksikkö tarkensi vuoden 2003 talousarvion hyväksymisen jälkeen ympäristöstrategian tavoitteet, jotka hyväksyttiin kaupunginhallituksessa toukokuussa 2003.

Ympäristöstrategian tavoitteet vuodelle 2003 toteutuivat hyvin. Tavoitteita oli 37 ja niistä valtaosa oli toteutunut tai toteuttaminen oli käynnistetty vuoden aikana. Esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi Vattulan luonnonsuojelualue laajennettiin 47 hehtaarilla. Kantakaupungin meluselvitys päivitettiin ja siinä yhteydessä myös hiljaiset alueet kartoitettiin. Selvitys kantakaupungin merkittävien ojen, purojen ja lähteiden suojelutarpeista valmistui. Internet-pohjainen ympäristöopas tamperelaisille ympäristötietoisuuden lisäämiseksi julkaistiin; oppaan avulla jokainen halukas voi laskea oman ekologisen jalanjälkensä.

Joitakin vuoden 2003 tavoitteiden toteuttamista jatketaan vuonna 2004. Esimerkiksi kierrätystoiminnan kehittämistä sekä hankintojen ympäristökuormituksen vähentämistoimia jatketaan.

2. STRATEGIAPERUSTA

2.1 Ympäristön tila Tampereella vuonna 2002

Tampereen ympäristön tila -raportti julkaistiin neljännen kerran marraskuussa 2003¹. Aikaisemmat raportit ovat vuosilta 1987, 1994 ja 1998. Uusi raportti jatkaa Tampereen ympäristön tilassa tapahtuneiden muutosten seurantaan ja kertoo Tampereen ekologisen kestävyysperustasta. Seuraavat tiedot on poimittu kyseisestä raportista.

Energiankulutuksen voimakas kasvu viimeisen kymmenen vuoden aikana luo haasteita hyvän ilmanlaadun säilyttämiselle. Tampereen kasvihuonekaasupäästöt ovat lisääntyneet sähkö- ja lämpöenergian kulutuksen ja liikenteen polttoaineiden kulutuksen takia vuosien 1990 ja 1999 välillä. Turve-energian vähentäminen ja kaatopaikkakaasujen talteenotto on vähentänyt kasvihuonekaasupäästöjä vuosien 1999 ja 2001 välillä.

Autoliikenne heikentää Tampereen ilmanlaatua. Typenoksidien ohjearvot ylittyvät vilkkaimmilla liikennealueilla ja hiekoitushiekan hiukkaset tuottavat ongelmia liikenneväylien läheisyydessä keväisin. Tulevaisuuden liikennevaihtoehdoissa liikennettä ohjataan raiteille ja tunneleihin. Keskustan kevyen liikenteen parantamiseksi on tehty kattava suunnitelma, joka toteutetaan vuosina 2002–2006.

Tampereen järvien veden laatu on parantunut viimeisen kymmenen vuoden aikana huomattavasti. Rehevöitymistä on estetty viemäriverkoston parannuksilla, tehokkaammilla jätevesien puhdistustekniikoilla ja teollisuuden jätevesikuormituksen vähentämisellä. Fosforikuormituksen väheneminen on parantanut Näsijärven ja Pyhäjärven tilaa. Myös muiden Tampereen järvien tila on valtaosin parantunut tai pysynyt samana.

Kasvi- ja eläinlajien säilymistä on turvattu perustamalla uusia suojelualueita. Tarkoin suunniteltu viher- ja virkistysalueverkosto on rikkaus jokaiselle tamperelaiselle, mutta samalla se tarjoaa suotuisan kasvupaikan kasveille ja elinympäristön monille eläimille. Viime vuosina on löydetty useita, Tampereelle uusien uhanalaisten ja harvinaisten eläin- ja kasvilajien esiintymispaikkoja, mutta toisaalta lajeja on myös hävinnyt maankäytön muutosten seurauksena.

Vuonna 2002 toimintansa aloittaneet Ympäristötietokeskus Moreenia ja Tampereen luontokoulu tarjoavat tamperelaisille ympäristötietoa ja tukevat ympäristökasvatusta. Asukkaiden kiinnostus ympäristöasioihin ja tahto suojella ympäristöään ovat viihtyisän, turvallisen ja terveen elinympäristön säilyttämisen edellytyksiä.

Syksyllä 2003 valmistunut Tampereen kestävä kehityksen raportti täydentää tätä raporttia.

¹ Ympäristön tila Tampereella vuonna 2002; Tampereen kaupunki, Ympäristövalvonnan julkaisuja 2/2003.

2.2 Ympäristökysely Tampereen kaupungin työntekijöille vuonna 2003

Yhtenä tavoitteena vuonna 2003 ympäristöstrategiassa oli tehdä henkilökunnalle ympäristökysely. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Tampereen kaupungin työntekijöiden ympäristöasenteita sekä ympäristöasenteisiin liittyvää arkipäivän toimintaa². Lisäksi haluttiin kartoittaa työntekijöiden mielipiteitä ympäristöstrategiasta ja kestäväen kehityksen ohjelmista. Kysely tehtiin postikyselynä otoksena tuhannelle kaupungin työntekijälle kesäkuussa 2003. Vastauksia saatiin 462 kappaletta.

Tutkimuksen mukaan Tampereen kaupungin työntekijät pitävät huolta ympäristön tilasta aiheellisena. Yksittäisistä ympäristöuhkista ja –riskeistä ylivoimaisesti eniten ollaan huolissaan sotkemisesta ja roskaamisesta julkisilla paikoilla tai luonnossa. Seuraavaksi eniten kannetaan huolta ympäristön saastumisesta, kuten vesien ja ilman laadusta. Huolestuneisuus oli selvästi korkeampaa naisten kuin miesten joukossa.

Tampereen kaupungin työntekijöiden usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin on vahva. Ympäristömyönteinen toiminta nähdään merkitykselliseksi huolimatta siitä, toimivatko muut samalla tavalla. Koulutuksen myötä usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin vain kasvaa. Jätteiden lajittelu ja kierrätys sujuu, mutta kulutuksen ja työmatkaliikkumisen osalta löytyy parannettavaa. Ympäristönsuojelua pidetään tärkeänä asiana ja sen asemaa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa pitäisi vastaajien mielestä lisätä.

Reilusti yli puolet vastaajista ilmoitti tietävänsä, että Tampereen kaupungilla on ympäristöstrategia vuosille 2003 – 2012. Sen sijaan ainoastaan 5% ilmoitti tuntevansa ympäristöstrategian tavoitteet hyvin. Vastaajista 55% tiesi, onko heidän yksiköllään kestäväen kehityksen ohjelma vai ei. Kestäväen kehityksen ohjelmien arvioitiin toteutuneen kohtalaisesti yksiköissä. Lähes puolet vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, ettei ohjelma ole muuttanut heidän työskentelytapojaan lainkaan tai ainoastaan vähän.

Kyselyssä selvitettiin vastaajien mielipiteitä siitä, kuinka hyvin heidän työpaikallaan on onnistuttu luomaan ympäristöä säästäviä toimintatapoja esimerkiksi kierrätyksessä ja energiansäästöissä. Vastaajista yli puolet oli sitä mieltä, että mahdollisuudet ovat kohtalaiset. Joka neljäs arvioi työpaikan edellytykset huonoiksi.

² Yhteinen ympäristömme? Tampereen kaupungin työntekijöiden ympäristöasenteet. Internet-julkaisu vuonna 2004.

2.3 Paikalliset, alueelliset ja kansainväliset ympäristöohjelmat, -strategiat ja sopimukset

Tampereen kaupungin ympäristöpoliittinen ohjelma valmistui vuonna 1994. Se sisälsi tavoitteet ja periaatteet, joiden mukaan ympäristöstä huolehditaan. Ympäristöpoliittisen ohjelman tavoitteet olivat: 1) Kaupunkia kehitetään ympäristönsuojelun kärkikaupunkina, 2) Ekologia otetaan huomioon kaupunkisuunnittelussa, 3) Ympäristökasvatus otetaan osaksi kaikkea kasvatusta, 4) Kaupungissa syntyvien jätteiden määrää vähennetään, 5) Kaupunki toimii luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi, 6) Kaupunki vähentää hiilidioksidipäästöjä ja 7) Kaupunki turvaa toiminnallaan terveellisen elinympäristön. Ympäristöstrategiassa työtä jatketaan samoin tavoittein.

Tampereen paikallisagenda, Tampere 21, valmistui joulukuussa 1999. Ohjelma valmisteltiin yhdessä asukkaiden ja muiden intressitahojen kanssa teemaryhmissä, joiden toimintaan osallistui lähes 200 tamperelaista. Tampere 21 on ollut tärkeällä sijalla Tampereen kaupunkistrategian laadinnassa, joka perustuu kestävän kehityksen ajatukseen.

Kaupunginhallitus hyväksyi vuonna 1995 Tampereen kaupungin energiansäästösuunnitelman vuosille 1995 – 2005, noudatettavaksi kaupungin kaikissa toimintayksiköissä. Päätöksessään kaupunginhallitus edellytti, että toimintayksiköt omalta osaltaan vastaavat energiansäästömotivaation ylläpitämisestä ja energiansäästösuunnitelmassa mainittujen säästötoimenpiteiden toteutumisesta. Kolme vuotta myöhemmin kauppa- ja teollisuusministeriö ja Tampereen kaupunki solmivat yhteistoimintasopimuksen energiansäästön edistämiseksi. Uusi energia- ja ilmastopimus kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa käsitellään kaupunginhallituksessa kevään 2004 aikana.

Tampere liittyi kansainväliseen kuntien ilmastonsuojelukampanjaan vuonna 1997. Kampanjaa koordinoi ICLEI (International Council for Local Environmental Initiatives). Kampanjaan sitoutuminen edellyttää kasvihuonepäästötaseen ja ennusteen laatimista. Se edellyttää myös, että kaupunki tekee toimenpideohjelman kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi ja että työstä raportoidaan Kuntaliitolle. Kasvihuonepäästö- ja energiataseen laskemiseen kaupunki voi käyttää Kuntaliiton verkkopalvelusta löytyvää Kasvener –laskentaohjelmaa. Tampere on laskenut energia- ja kasvihuonepäästötaseen vuosilta 1990, 1999 ja 2001. Toimenpideohjelmaa päästöjen vähentämiseksi ei ole toistaiseksi laadittu.

Pirkanmaan ympäristöohjelma valmistui marraskuussa 2001. Se on useiden eri yhteistyötahojen yhdessä laatima ja hyväksymä toimintaohjelma, jonka päämääränä on ympäristön tilan parantaminen Pirkanmaalla. Visiot, tavoitteet ja toimenpiteet on koottu viiden otsikon alle: 1) Luonnon- ja kulttuuriympäristön monimuotoisuus ja kestävä käyttö, 2) Terveellinen, viihtyisä ja ekologisesti kestävä asuinympäristö, 3) Ympäristövastuullinen elinkeinotoiminta, 4) Luonnon virkistyskäyttö sekä 5) Ympäristötietoisuus ja tutkimus. Tavoitteena on saada mittaristo ohjelman toteutumisen seuraamiseksi valmiiksi kevään 2004 aikana.

Euroopan komissio hyväksyi toukokuussa 2002 kuudennen ympäristöohjelmansa jossa määritellään EU:n ympäristöpolitiikan suunta seuraavaksi 10 vuodeksi. Ohjelmassa keskitytään neljään ensisijaiseen toiminta-alaan, jotka ovat 1)

Ilmastonmuutos, 2) Terveys ja ympäristö, 3) Luonto ja biologinen monimuotoisuus sekä 4) Luonnonvarojen hoitaminen. Ympäristöohjelmassa määritellään suurimmat ympäristöongelmat ja alueet, joilla kipeimmin tarvitaan toimia.

EU:lla on myös kestävän kehityksen strategia. Tavoitteena on olla maailmanlaajuisesti kärjessä kestävän kehityksen edistämiseksi. Strategian keskeisimmät aihealueet ovat ilmastonmuutoksen rajoittaminen ja puhtaan energian käytön lisääminen, terveysuhkien torjuminen, luonnonvarojen vastuullinen käyttö sekä liikennejärjestelmien ja maankäytön parantaminen.

2.4 PRESUD (Peer Review for European Sustainable Urban Development)

Tampere on mukana PRESUD -yhteistyöprojektissa, jossa selvitetään mitä eurooppalaiset kaupungit voivat tehdä kestävän kehityksen edistämiseksi. Yhteistyökumppaneina ovat yhdeksän Euroopan kaupunkia (Newcastle, Birmingham, Nottingham, Leipzig, Malmö, Haag, Venetsia, Wien ja Tampere), EU:n komissio, OECD, Eurocities -järjestö, The Improvement and Development Agency (IDeA) Englannista ja University of West England (UWE). Projekti alkoi marraskuussa 2001 ja kestää vuoden 2004 lokakuuhun.

Projektin tavoitteena on luoda yhteiseurooppalainen menetelmä, jonka avulla voidaan arvioida ja rohkaista kestävän kehityksen toteuttamista Euroopan kaupungeissa. Projektissa testataan menetelmää toteuttamalla kaupungeissa kaksi kestävän kaupunkikehityksen arviointia.

Tampereen ensimmäinen arviointi oli kesäkuussa 2002 ja toinen joulukuussa 2003. Arvioinneista valmistuu raportit joiden toimenpiteitä otetaan huomioon kaupungin strategiatyössä.

3. TAMPEREEN YMPÄRISTÖN TASAPAINOINEN ONNISTUMISSTRATEGIA

3.1 Ympäristöstrategian visio vuodeksi 2012

Tampere on ympäristönsuojelun kärkikaupunki.

Visio voidaan määritellä organisaation halutuksi tavoitetilaksi. Sen tehtävänä on antaa strategialle suunta, jota kohti edetä. Visio on tavoitteellinen näkemys siitä, millaiselta Tampereen halutaan näyttävän tulevaisuudessa. Ympäristöstrategian visioksi valittiin kaupunkistrategian ympäristöä koskeva strateginen päämäärä. Ympäristöstrategia pohjautuu kaupunkistrategiaan ja määrittää ekologista kestävyyttä Tampereella.

3.2 Ympäristöstrategian toiminta-ajatus

Ympäristöstrategian ohjausryhmä on laatinut ympäristöstrategialle toiminta-ajatuksen selkeyttääkseen strategian tehtävää ja samalla ryhmän toimeksiantoa.

Tampere lunastaa lupauksensa olla ympäristönsuojelun kärkikaupunki. Tavoitteena on ympäristön tilan parantaminen Tampereella. Strategia ohjaa päätöksentekoa, luo linjauksia tulevaisuudelle ja tekee ympäristöasiat johdettaviksi. Strategia toimii työkaluna ympäristötietoisuuden lisäämiselle ja muuttaa siten kaupunkilaisten asenteita ja jokapäiväisiä toimintoja ympäristömyönteisemmiksi.

3.3 Vision strategiset päämäärät vuodeksi 2012

1. Tampereella on tehostettu luonnonvarojen ja energian säästävää käyttöä

Kulutustottumuksien muuttaminen ja ympäristöä säästävien tavaroiden ja palveluiden hankkiminen edistävät kestävää kehitystä sekä luonnonvarojen ja energian vastuullista käyttöä. Tämä on saavutettu kaupungin hallinnon, kaupunkilaisten ja elinkeinoelämän yhteistyöllä.

Tampereen kaupunki on tehostanut luonnonvarojen ja energian käyttöä sekä suosii uusiutuvaa energiaa omassa toiminnassaan. Kaupunki on saavuttanut asettamansa energiansäästötavoitteet ja energiakulutus asukasta kohden on vähentynyt. Hankinnoissaan kaupunki on kiinnittänyt erityistä huomiota tuotteiden kestävyteen, korjattavuuteen, kierrätettävyyteen ja niiden pakkauksiin.

Kaupungin liikenteen energiakulutusta on vähennetty henkilöautojen liikennemääriä vähentämällä ja joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen osuutta lisäämällä. Myös liikennesuoritekohtaisia päästöjä on vähennetty suosimalla vähäpäästöisiä, uusiutuvia ja ekotehokkaita teknisiä ratkaisuja kaupungin omassa liikennöinnissä ja ostopalveluissa. Lisäksi on etsitty uusia toimintamalleja asukkaiden ja elinkeinoelämän liikennevalintojen ekotehokkuuden parantamiseksi ja tarpeetonta liikkumista on vähennetty kaupunkisuunnittelulla.

Elinkeinoelämä on sisäistänyt ekotehokkuuden käsitteen ja ottanut sen

toimintamallikseen. Tuotteita ja palveluja tuotetaan siten, että käytetään aikaisempaa vähemmän luonnonvaroja ja energiaa. Tamperelaiset valitsevat myös vähemmän jätettä tuottavia tuotteita ja palveluita.

2. Tampereen luonnon ekologinen kestävyys ja monimuotoisuus on turvattu

Kaupunkikuva on säilynyt vihreänä ja viihtyisänä. Luonnontilaista luontoa on säilytetty riittävästi luonnonkirjon ja asuntoalueiden viihtyisyyden turvaamiseksi. Vanhoja viheralueita on säilytetty ja uusia, yhtenäisiä ja laajoja viheralueita on kaavoitettu. Hoidettua viherverkostoa on kehitetty ja monipuolistettu. Tampereen kaupunkisuunnittelussa on pidetty huolta luonnon monimuotoisuuden ja virkistysalueiden vaalimisesta.

Kaupungin alueella sijaitsevat, luonnonkirjon kannalta oleelliset luontotyytit ja eliölajit ovat tiedossa. Luonnon monimuotoisuuden inventointi, seuranta ja raportointi toimivat mallikkaasti, ja kaupunkilaisille raportoidaan säännöllisesti ympäristön tilasta monipuolisten ympäristöindikaattoreiden avulla. Myös kaupunkilaisilla on mahdollisuus antaa palautetta ympäristönsä tilasta.

3. Tampereella on vähennetty ympäristökuormitusta

Tampereella seurataan ilman, veden ja maaperän kuormitusta ja niistä raportoidaan säännöllisesti. Kasvihuonekaasupäästöjä on vähennetty Suomen sitoumusten mukaisesti. Vesistöjen ravinnekuormitusta ja kemikalisoitumista on vähennetty ja pohjavesiä suojeltu.

Kierrätys on organisoitu niin, että käyttökelpoiset tavarat ja raaka-aineet eivät joudu kaatopaikalle. Kierrätettäville materiaaleille on luotu markkinat Pirkanmaalla. Biojätettä ei kulkeudu kaatopaikalle muun jätteen joukossa. Asukkaita ohjataan neuvonnalla ja kannustavilla jätetaksoilla jätteiden synnyn ehkäisyyn ja jätteiden tehokkaaseen lajitteluun.

Tampere toteuttaa alueellisia ilmasto-, jäte- ja vesistöstrategioita, joissa on asetettu tavoitteita ja toimenpiteitä ilman ja veden laadun parantamiselle sekä jätteiden synnyn ehkäisylle ja kaatopaikalle joutuvan jätteen vähentämiselle. Syntyvän jätteen määrä asukasta kohti on vähentynyt ja vähenee edelleen.

Melun ehkäisy on otettu huomioon uusien asuntojen ja asuinalueiden suunnittelussa ja rakentamisessa. Liikennettä on ohjattu pois asuinalueilta niin, että asukkaille aiheutuu mahdollisimman vähän meluhaittaa. Olemassa olevat hiljaiset alueet on kartoitettu ja ne otetaan huomioon kaavoituksessa ja liikenteen suunnittelussa.

4. Tampereella on terveellinen elinympäristö

Kaupunki on huolehtinut siitä, että sen toiminta ylläpitää ja parantaa elinympäristön laatua. Näin varmistetaan turvalliset ja määräystenmukaiset elintarvikkeet sekä terveelliset ja turvalliset asumisolosuhteet kuntalaisille.

Ulkoilman laatu on parantunut. Pienhiukkasten ja typen oksidien pitoisuuksia on vähennetty niin, ettei niistä ole uhkaa terveydelle. Pohjavesivarat on turvattu hyvän juomaveden saamiseksi.

3.4 Ympäristöstrategian johtamisnäkökulmat

Johtamisnäkökulmiksi on valittu neljä tekijää: 1) vaikuttavuus, 2) osaaminen ja uudistuminen, 3) prosessit ja rakenteet sekä 4) resurssit. Näkökulmat ovat sidoksissa toisiinsa ja niissä onnistuminen riippuu näkökulmien keskinäisten yhteyksien painotuksissa ja tasapuolisesta toteuttamisesta. Neljän eri tekijän välillä on pyrittävä säilyttämään punainen lanka, jotta yhteys ei katkea eri osatekijöiden välillä.

Kriittiset menestystekijät

3.5 Kriittiset menestystekijät, arviointikriteerit ja vuoden 2004 tavoitteet

Vaikuttavuusnäkökulma

1. Ympäristökuormituksen vähentäminen

Tampereen tavoitteena on olla ympäristönsuojelun kärkikaupunki. Tavoitteen saavuttamiseksi seurataan ja parannetaan ympäristön tilaa ja ehkäistään ennalta ympäristöongelmien syntymistä.

Ympäristökuormituksella tarkoitetaan ihmisten aiheuttamia haitallisia vaikutuksia ilmaan, veteen ja maaperään. Vähentämällä ympäristökuormitusta torjutaan ilmastomuutosta ja melua, vähennetään jätteiden määrää ja maaperän pilaantumista, suojellaan pohjavesiä ja vähennetään vesistöjen ravinnekuormitusta.

Ympäristön tilan tutkimus ja seuranta ovat tärkeä osa ympäristönsuojelua, jotta pystymme reagoimaan esimerkiksi luonnon kirjon ja ilmanlaadun haitallisiin muutoksiin. Inventointia, raportointia ja seuranta kehitetään järjestelmällisemmäksi hyödyntämällä paikkatiedon mahdollisuuksia. Yhteistyötä luonnon harrastaja-järjestöjen kanssa jatketaan. Indikaattoreiden avulla seurataan ympäristön tilaa ja tilannetta verrataan muihin kaupunkeihin.

Putsaripuisto -hanke on Ekokumppanit Oy:n toimesta aloitettu hanke, johon useat tahot ja yritykset ovat osallistuneet. Hankkeen tavoitteena on edistää jätevesien pienpuhdistamoiden testausta ja tuotekehitystä sekä tiedottaa jätevesien käsittelyjärjestelmistä ja niiden hoitoon ja huoltoon liittyvistä asioista.

Kaupunki seuraa muutosta toimintaympäristössä seuraavilla indikaattoreilla:

- Ympäristön tilan seurantatiedot (mm. ilmanlaatu, päästöt, vesistöjen veden laatu)

Arviointikriteerit	Tavoitetaso 2004
Ilmastonmuutoksen torjunta	KTM:n kanssa solmitun energia- ja ilmastopimuksen toteuttaminen. (kv) Käynnistetään Tampereen ilmastostrategian laatiminen. Selvitetään mahdollisuutta ottaa uusiutuvia energiaosuuksia käyttöön kaupungin yksiköissä.
Jätteiden vähentäminen	Käynnistetään Tampereen jätestrategian laatiminen. (kv)
Haja-asutusalueen jätevesihuolto	Putsaripuiston liiketoimintasuunnitelman valmistuttua aloitetaan sen edellyttämät toimenpiteet.

2. Elinympäristön terveellisyden edistäminen

Terveellinen elinympäristö on yksi tärkeä edellytys kaupunkilaisten hyvinvoinnille. Elinympäristön terveellisyttä edistetään parantamalla sekä sisä- että ulkoilman laatua, torjumalla melua ja huolehtimalla kaupungin omien kiinteistöjen asumisterveydestä. Turvalliset ja määräystenmukaiset elintarvikkeet ovat myös tärkeä osa elinympäristön terveellisyttä. Vuonna 2004 selvitetään ympäristöterveydenhuollon seudullisia yhteistyö-mahdollisuuksia.

Kaupunki seuraa muutosta toimintaympäristössä seuraavilla indikaattoreilla:

- Ilmanlaatuindeksi
- Elintarvikevalvonnan ja ympäristöterveyden valvontaohjelmien toteutus

Arviointikriteerit	Tavoitetaso 2004
Melun torjunta	Laaditaan meluntorjuntaohjelma. (yto/teto)
Ulkoilman laatu	Uusitaan ilmanlaadun mittausohjelmisto ja -laitteisto.

Osaaminen ja uudistuminen -näkökulma

3. Kestävien elintapojen edistäminen

Tamperealaisille annetaan riittävästi tietoa omien toimintatapojensa ja kulutusvalintojensa vaikutuksista ympäristöön, ja heitä kannustetaan soveltamaan tätä tietoa arkielämässään. Yhteistyössä eri asukasryhmien kanssa kampanjoidaan

kestävien elintapojen puolesta. Erityistä huomiota kiinnitetään ympäristötietokeskus Moreenian, Ekokumppanit Oy:n ja Tampereen luontokoulun toiminnan kehittämiseen sekä ympäristöaiheisten Internet-sivustojen laajentamiseen ja monipuolistamiseen. Ympäristötietokeskuksen uusien tilojen rakentaminen sisältyy kaupungin investointiohjelmaan vuonna 2008.

Ympäristökasvatus otetaan myös jatkossa osaksi opetusta ja kasvatusta, ja sitä laajennetaan kestävän kehityksen opetuksiksi elinikäisen oppimisen periaatetta soveltaen. Kaupungin henkilökuntaa koulutetaan ympäristöasioissa ja kestävän kehityksen käytännöissä ja heitä kannustetaan toimimaan oppien mukaisesti.

Tampereen kaupungin työntekijöiden ympäristöä säästäviä käytäntöjä edistetään ympäristötaitokortin avulla. Ympäristötaitokortin voi suorittaa oman tietokoneensa äärellä. Työntekijöille annetaan käytännönläheistä tietoa tietystä aihepiiristä, esimerkiksi jätteiden lajittelusta työpaikalla. Tämän jälkeen työntekijä itse seuraa omaa käyttäytymistään muutaman viikon ajan ja parantaa käytäntöjään jos siihen on tarvetta.

Kaupunki seuraa muutosta toimintaympäristössä seuraavilla indikaattoreilla:

- Ympäristötietokeskus Moreenian ja luontokoulun kävijämäärä
- Ekokumppanit Oy:n toiminnan kehitys

Arviointikriteerit	Tavoitetaso 2004
Energiatehokkuuden parantaminen	Edistetään yritysten ja asuinkiinteistöjen energiatehokkuutta.
Henkilöstön ympäristöteot	Tehdään kartoitus jätteiden lajittelusta ja ohjeistuksesta kaupungin yksiköissä. Vähennetään valkoisen paperin käyttöä työyksiköissä. Hankitaan lisää työsuuhdepolkupyöriä henkilöstölle.
Ympäristökoulutus ja tiedotus	Kaupungin henkilökunnan ympäristötaitokortin suorittaminen aloitetaan. Ympäristötietokeskus Moreenian ja Ekokumppanit Oy:n toiminnassa keskitytään ympäristönäkökulmaa vahvistaviin palveluihin.

4. Ympäristön huomioon ottaminen päätöksenteossa

Ympäristönäkökulma päätöksenteossa on tärkeää kestävän kehityksen toteutumisen kannalta. Kun ympäristöasiat otetaan huomioon läpäisevästi kaupungin suunnittelussa ja päätöksenteossa, haitallisia ympäristövaikutuksia ennaltaehkäistään ja minimoidaan ja asukkaille turvataan terveellinen sekä kestävästi suunniteltu ja rakennettu elinympäristö. Kaupungin on toimittava esimerkkinä asukkailleen ja osoitettava olevansa sitoutunut ympäristön tilan parantamiseen teoilla eikä pelkästään sanoilla.

Päätöksenteon yhteydessä arvioidaan päätöksen merkitys kestävän kehityksen kannalta tähän tarkoitukseen laadittujen kriteerien avulla. Kaupungin tehtäväalueilla ja yksiköissä laaditaan ja toteutetaan kestävän kehityksen ohjelmia.

Kestävän kehityksen johtamista ja raportointia kehitetään yhdessä toimialojen kanssa perustamalla kaupungin kestävän kehityksen työryhmä. Yhteistyössä Suomen kuuden suurimman kaupungin kanssa kehitetään yhteistä kestävän

kehityksen raportointimallia ja indikaattoreita.

Ympäristöstrategian vaikuttavuuden arviointi on vaikeaa, koska ympäristövaikutukset ovat usein välillisiä ja syntyvät pitkän ajan kuluessa. Arviointi on kuitenkin tarpeen tehdä.

Tavaroiden ja palvelujen tuottaminen kuluttaa luonnonvaroja ja energiaa sekä tuottaa päästöjä ja jätteitä. Julkisissa hankinnoissa voidaan ostaa tuotteita, joiden tuotanto rasittaa ympäristöä vähemmän ja jotka ovat ympäristöä säästäviä käyttäessä sekä hävittäessä. Vaadittaessa ja ostettaessa tuotteita voidaan julkisilla hankinnoilla ohjata tuotantoa ympäristöystävällisempään suuntaan. Tarjouspyyntöjen ympäristövaatimuksilla voidaan painottaa hankkijan ympäristösitoutumista ja saada tuottajat paneutumaan toimintansa ympäristönäkökohtiin.

Kaupunki seuraa muutosta toimintaympäristössä seuraavalla indikaattorilla:

- Ympäristömerkittyjen tuotteiden osuus materiaalikeskuksen varaston kautta tapahtuvissa hankinnoissa

Arviointikriteerit	Tavoitetaso 2004
Kestävä kehitys päätöksenteossa	Toimialat raportoivat vuosittain kestävän kehityksen toteutumisesta kestävän kehityksen raportointimallin mukaisesti. (kv) Tehdään kestävän kehityksen kriteerit päätöksenteolle. Järjestetään valtuustolle ja lautakunnille koulutusseminaari kestävän kehityksen periaatteista ja käytännöistä maankäytön ja liikenteen suunnittelussa. Arvioidaan ympäristöstrategian vaikuttavuutta.
Ympäristön huomioiminen hankinnoissa	Yli 10 000 euron hankinnan tarjouspyynnön laadinnassa otetaan huomioon hankinnan ympäristövaikutukset. (kv) Edistetään ympäristönäkökulman arviointia materiaalihankinnoissa.
Liikenteen ympäristöhaittojen vähentäminen	Selvitetään mahdollisuutta ottaa kaupungin henkilökunnan työsuhdelippu käyttöön. Koulutetaan kaupungin henkilökuntaa taloudellisessa ajotavassa.

Prosessit ja rakenteet –näkökulma

5. Ekologisesti kestävä ja viihtyisä kaupunkirakenne

Yhdyskunta on sitä kestävämpi, mitä vähemmän sitä rakennettaessa ja siinä eletessä kulutetaan uusiutumaton energiaa ja luonnonvaroja, tuotetaan ihmisille tai luonnolle haitallisia päästöjä ja jätteitä tai heikennetään luonnon monimuotoisuutta.

Kaupunkirakenne on ekologisesti kestävä, kun työpaikat ja palvelut ovat hyvin saavutettavissa jalan, polkupyörällä tai joukkoliikenteellä, ja kun rakenne on niin tiivis, että talot voidaan lämmittää kaukolämmöllä. Asuntojen lähellä on riittävästi lähivirkistysalueita ja laajemmat ulkoilualueet ovat saavutettavissa yhtenäisen viheralueverkoston avulla. Liikkumista helpottavat hyvät kevyen liikenteen yhteydet.

Jäte- ja hulevesistä huolehditaan asianmukaisesti ja ympäristö on hyvin hoidettu.

Viihtyisyys on vielä paljon muutakin: kauneutta, monipuolisuutta, elävyyttä, mutta myös rauhallisuutta ja turvallisuutta.

Kaupunki seuraa muutosta toimintaympäristössä seuraavilla indikaattoreilla:

- Viheralueverkoston ylläpito
- Kevyen liikenteen verkoston toteutuminen
- Joukkoliikenteen asiakasmäärät

Arviointikriteerit	Tavoitetaso 2004
Kestävien liikkumismuotojen edistäminen	Keskustan kevyen liikenteen kehittämissuunnitelmaa toteutetaan. Joukkoliikenteen matka-aikaseuranta on otettu käyttöön. (yto/teto)
Kestävän kehityksen mukainen kaupunkisuunnittelu	Kaavoituksen kestävän kehityksen kriteeristöä ja arviointimallia tarkistetaan. Maankäytön suunnittelun ja liikennesuunnittelun yhteistyötä tiivistetään mm. järjestämällä yhteistä koulutusta kestävän kehityksen mukaisesta kaupunkisuunnittelusta. Kestävän kehityksen mukaisia suunnittelumenetelmiä kehitetään Ecocity -hankkeessa. Tehdään ohjeistus rakennusprosessin elinkaaritarkasteluun.

Resurssinäkökulma

6. Luonnonvarojen säästävä käyttö

Luonnonvaraperustan säilyttäminen ekologisesti kestävä on edellytys viihtyisälle ja turvalliselle elinympäristölle. Kaupungin viheralueista ja arvokkaista elinympäristöistä, vesistöistä sekä maa- ja kallioperästä huolehditaan. Jäte- ja vesihuoltoa kehitetään mahdollisimman vähän luonnonvaroja kuormittaviksi.

Kaupunki seuraa muutosta toimintaympäristössä seuraavilla indikaattoreilla:

- Metsäsuunnitelman toteuma
- Jättemäärien kehitys sekä jätelajikkeiden määrät

Arviointikriteerit	Tavoitetaso 2004
Luonnonvaroja säästävä jätehuolto	Tehdään suunnitelma kierrätyskeskusten kehittämiseksi.
Viheralueselvitys	Yleiskaavallinen viheralueselvitys valmistuu. (yto/teto)
Metsien monikäyttö	Järjestetään metsiä omistaville yhteisöille ”Metsäpäivä” syksyllä 2004.
Ylijäämämaitten hyötykäyttö	Maanvastaanotto- ja maa-ainesten jatkojalostuspaikkojen toteuttaminen. (yto/teto)

7. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Tampere huolehtii luonnon monimuotoisuuden säilymisestä. Tavoitteen toteutuminen edellyttää, että kaupungin alueella on monipuolinen viheralueiden verkosto, riittävästi suojeltuja alueita sekä uhanalaisia lajeja koskevat suojeluohjelmat.

Viheralueohjelma ohjaa tulevina vuosina viheralueilla tapahtuvia toimenpiteitä. Ohjelmalla luodaan yhtenäinen tavoitteisto ja kehittämisohjelma kaupungin kaikille viheralueille seuraavaksi 10-vuotiskaudeksi. Viheralueohjelma hyväksytään vuoden 2004 aikana ja välittömästi sen jälkeen ohjelmaa aletaan toteuttaa. Viheralueohjelmaa tarkentamaan laaditaan useita aluesuunnitelmia, jotka kattavat koko kaupungin laajempina aluekokonaisuuksina.

Kaupunki seuraa muutosta toimintaympäristössä seuraavilla indikaattoreilla:

- Luonnonsuojelualueiden osuus kaupungin pinta-alasta
- Uhanalaisten lajien seuranta

Arviointikriteerit	Tavoitetaso 2004
Suojeltavien alueiden määrä sekä arvokkaiden aluekokonaisuuksien, lajien ja elinympäristöjen säilyminen	Vaakkolammin luonnonsuojelualue perustetaan. Iidesjärven alueen suunnittelu aloitetaan yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa. Käynnistetään linnuston seurantaohjelma. Tehdään selvitys hoitosuunnitelmaa edellyttävistä uhanalaisista lajeista.
Luontotiedon lisääminen	Luontopolkujen opastus ajantasaistetaan ja uusien polkujen suunnittelu käynnistetään.

4. YMPÄRISTÖSTRATEGIAN KÄYTTÖNOTTO JA SEURANTA

Tasapainoisen onnistumisstrategian toteuttaminen edellyttää kiinteää yhteyttä talouden ja toiminnan suunnitteluun sekä kaupungin eri toimialojen ja toimialastrategioiden kanssa. Toimialoilla on vastuu toimintastrategioiden toteuttamisesta.

Ympäristöstrategian vuoden 2004 tavoitteiden toteuttaminen aloitetaan toimialoilla heti kun kaupunginhallitus on hyväksynyt strategian. Tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan kaupunginhallitukselle kerran vuodessa. Raportointia koordinoi ympäristövalvontayksikkö ja se tehdään Tasapainoisen onnistuminen –menetelmän mukaisilla tuloskortteilla.

Kaupunki seuraa myös muutosta toimintaympäristössä indikaattoreiden avulla. Indikaattorit ovat listattuna jokaisen kriittisen menestystekijän kohdalla ja niistä raportoidaan myös kerran vuodessa kaupunginhallitukselle.